

Konkursui „Eilėraščio menas ir interpretacija“, skirtam profesorės Vandos Zaborskaitės atminimui

Šiuolaikinio žmogaus jausena tikėjimo akivaizdoje

Esė pagal Kornelijaus Platelio eilėraštį „Susitikimas prieblandoje“

Augustina Binkytė, Biržų „Saulės“ gimnazijos II b kl. mok.

Konsultavo mokytoja Virginija Kalvanaitė

Biržai

2020

Esė pagal Kornelijaus Platelio eilėraštį „Susitikimas prieblandoje“

Susitikimas prieblandoje

Rūmų bibliotekoje žvelgiant pro langą
Į žiemos prieblandą,
Staiga atsiveria lentynos ir įeina berniukas
Su kraitele obuolių bei rožių.
Ir tamsa sutirštėja, mintys keistai susivelia.
Šiandien – jis prakalba –
Man atsitiko be galo keistas dalykas:
Ėjau sodo taku ir staiga atsidūriau
Niūriam kambary su lentynom,
Pilnom stačiakampių plokščių,
Ten stovėjo nuliūdęs vyras ir žvelgė pro langą
Į žiemos prieblandą.

Navakas K. Lyrika plius. Vilnius: Alma littera, 2019.

Šiuolaikinio žmogaus jausena tikėjimo akivaizdoje

Ar kas nors šiandien gali mus iš tiesų nustebinti? Gamtos reiškiniai, žmonių elgesys?.. O gal ryškiausiai šviečianti reklama prekybcenstryje? Greičiausiai ne. Daugumą nors kiek neįprastų dalykų galima paaiškinti dėsniais ir paradigmomis, kitiems jau daromės vis atsparesni. Nueini į biblioteką – šūsniai informacijos. Turi kompiuterį ar telefoną – *googlink* į valias. Mūsų amžiuje galimybės gauti žinių beribės, tik... Kartais pasijunti jau kadų kadais paskendęs bekrastėje, nykioje ir, kaip rašė poetas Kornelijus Platelis, bibliotekinio žinojimo salėje, ir pasijunti toks vienišas, svetimas sau pačiam, o juo labiau – aplinkui verdančiam pasauliui. Kartais ima trūkti atramos, kuri galėtų padėti susiorientuoti. Ir visa tai – poros paskutinių dešimtmečių (o galbūt netgi šimtmečių) bruožas.

Mūsų tolimi protėviai gyveno kiek kitokį gyvenimą. Palyginus su nūdiena, žemas mokslo pažangos lygis neleido kiekviename žingsnyje remtis tyrimų rezultatais. Nelengva įsivaizduoti, koks buvo žmogaus supratimas apie jį supantį pasaulį, kurį greičiausiai sudarė gimtasis miestas, miestelis ar kaimas. Tuomet religija – ritualų, garbinimų, antgamtinių jėgų visuma – tapdavo pagrindiniu pažinimo šaltiniu bei visa gyvenimo filosofija. Religija buvo tarsi auklėjamoji priemonė, formuodavusi pasaulėžiūrą.

Nepaisant to, kad šiandien į bažnyčias dalis visuomenės vis dar renkasi, akivaizdu, jog religijos įtaka yra gerokai sumažėjusi. Tarp tikėjimo ir mokslo jau kurį laiką egzistuoja geroka trintis. Viena pusė teikia vienokį atsakymą į tam tikrą klausimą, kita – visai kitokį. Šiuolaikinis žmogus jau turi rinktis, kaip jam mąstyti. Tad koks šiuolaikinio žmogaus – pasaulietiško, išsilavinusio ir tvirtinančio, kad jis pats atsakingas už savo mąstymą, – santykis su tikėjimu? O kiek vietos religijai yra likę jauno žmogaus gyvenime?

Šie klausimai kilo perskaičius jau minėto K. Platelio eilėraštį „Susitikimas prieblandoje“. Akivaizdu – nors ir keistoka forma (koks dar bibliotekoje apsilankęs berniukas? Ką reiškia obuoliai ir rožės?), jame kalbama apie abejingumą, svetimumo pojūtį, panyrimą į melancholiją. Tai daugiau ar mažiau būdinga daugeliui šiuolaikinių žmonių, ypač – paaugliams. Pavyzdžiui, mokykla pagal idėją yra vieta, kur įgyjama žinių, sužinoma naujų dalykų, o tai mūsų amžiuje itin vertinama, tačiau nemaža dalis mokinių į mokyklą žiūri gana atgrasiai, o per pamokas rymo ranka pasirėmę galvą. Verta pažymėti, jog religija taip pat greičiausiai neužima pernelyg daug vietos paauglio gyvenime. Kas tuomet toji atrama, padedanti nepaklysti? Begalinių gyvenimo prasmės

ieškojimų kankinamo žmogaus paveikslas puikiai atspindi „Susitikimė prieblandoje“: tekstas nukelia į niūrią rūmų biblioteką, kurioje „stovėjo nuliūdęs vyras ir žvelgė pro langą/ į žiemos prieblandą“. Susimąstęs, abejingas, jis nė nepastebi į bibliotekos salę įžengusio berniuko, nešino kraitele obuolių bei rožių. O vaikas staiga ima sutrikęs svarstyti, kodėl jis čia pateko. Sakytum, įvyksta nelauktas, netikėtas susitikimas.

Iš pirmo žvilgsnio „Susitikimas prieblandoje“ gali pasirodyti ne kažin kuo susijęs su tikėjimu, kaip kad nutiko man. „Tai tik keistokas, kad ir neblogai keliais žodžiais nutapytas vaizdelis“, – komentuodamas savo eilėrašį sako pats autorius. Tačiau nepasidomėjus šio kūrinio kontekstu, slepiančiu kiek gilesnę prasmę, eilėrašį sunku suprasti. K. Platelis teigia rėmėsis ne itin plačiai žinomu pasakojimu apie šventąją kankinę Dorotėją iš Cezarėjos, gyvenusią imperatoriaus Diokletiano laikais, kai krikščionys buvo masiškai persekiojami. Kadangi Dorotėja, būdama pasišventusi Kristui, atsisakė tekėti už prefekto Fabricijaus, ji buvo kankinama įvairiais būdais. Atsidūrusi teisiųjų suole, ji pasakė geriau jau prisiimsianti visas kančias dėl savo Viešpaties ir po mirties jau tą pačią dieną skinsianti rožes ir obuolius rojaus sode negu atsižadėsianti tikėjimo. Teismo raštininkas Teofilis, kurio vardas, beje, reiškia „Dievą mylintis“, nutarė pasišaipyti ir paprašė Dorotėjos jam atsiųsti tų obuolių bei rožių. Galiausiai mergaitė buvo nužudyta. O pas Teofilį kitą dieną atėjo berniukas su kraitele obuolių bei rožių, nors buvo žiema. Teofilis iškart atsivertė į krikščionybę ir taip pat buvo nukirsdintas. Šie pavyzdžiai rodo, kad anais laikais, III a. pabaigoje – IV a. pradžioje, taip pat ir gerokai vėliau, religija žmonėms galėjo daryti didžiulį poveikį. Dorotėja šiame kontekste yra simbolis itin gilaus pasišventimo nuostatoms ir tradicijoms. Teofilis iš pradžių vaizduojamas abejingas Dievui, tačiau, keistomis aplinkybėmis pasirodžius nepažįstamam berniukui, palaikė jį Dievo apsireiškimu ir nė nesvarstęs priėmė tikėjimą.

Susipažinus su kontekstu ir autoriaus komentarais, galima spręsti, jog eilėraštyje minima biblioteka – tai šiais laikais gyvenančio liūdnojo vyro sąmonė, kurion nei iš šio, nei iš to apsilanko Dievo pasiuntinys (berniukas su krepšeliu obuolių bei rožių, angelo prototipas). Jis jaučiasi sutrikęs dėl vyro abejingumo jam. Tačiau galbūt tokia reakcija visiškai nereikėtų stebėtis? Gal religija tiesiog nesiderina su racionali protu? Pasiuntinys tarsi nepritampa bibliotekoje, kuri žmogui reiškia racionalaus pažinimo ir mokslo tvirtovę, arba vyro sąmonėje, kurioje, galima numanyti, žymiai daugiau vietos užima mokslinės žinios, o ne tikėjimas, dažniausiai grįstas jausmais. Biblioteka (vyro sąmonė) pasiuntiniui – tik „niūrus kambarys su lentynom, pilnom

stačiakampių plokščių“. Dėl to jis jaučiasi supainiojęs adresus: tartum kažkas būtų sutrikę dieviškoje komunikacijos sistemoje.

Iš tiesų – laikams keičiantis, žmogaus santykis su metafiziniu pasauliu pakito. Šiuolaikinis žmogus jau neįsivaizduoja savo gyvenimo be išradimų, atsiradusių per mokslo pažangą, o religija, kaip ritualų visuma, nebeužima svarbiausios vietos jo gyvenime. Tačiau pasirinkimo laisvė, kurią jis turi, reiškia ir tai, jog gyvenimo prasmę tenka susirasti pačiam. Vienas pamatinių vertybių šaltinių (ir, beje, vienas dažniausių) gali būti tikėjimas, leidžiantis žmogui atsilipti tikėjimo aktu, kai Dievas pirmasis rodo iniciatyvą jį užkalbindamas. Vis dėlto išgirsti jį triukšmingoje minioje – šiandieniniame pasaulyje, kuriame iš visų pusių knibžda galimybės, pasiūlymai ir daugybė kitokių būties prasmės siūlytojų, – nemenkas iššūkis. Juolab kad, anot K. Platelio, abejones gimdantis bibliotekinis žinojimas stabdo žmonių ir Dangaus pasiuntinių (šiuo atveju – berniuko su kraitele obuolių bei rožių) susitikimus.

Tai dar labiau didina religijos ir proto perskyrą, ir tikėjimas šiuolaikiniam žmogui tampa vis tolimesnis...

861 ž.